

‘Niets is uit zichzelf erfgoed’

Wie bepaalt wat cultureel erfgoed is? Die vraag staat centraal in deze *Boekman*. Zowel overheid, culturele instellingen als de maatschappij spelen een rol bij het aanwijzen van erfgoed. Maar wie vervult welke rol en hoe zijn de verhoudingen onderling? En wat is de impact van corona?

‘Erfgoed? Dat moeten we bewaren!’ Met deze uitroep plaatst erfgoedprofessional Riemer Knoop in zijn artikel de vinger op de zere plek. Want wat is erfgoed precies, wie zijn ‘we’, hoezo ‘moeten’ we iets, en wat betekent ‘bewaren’ eigenlijk? Deze vragen plaatst hij in een historische context, te beginnen met de introductie van erfgoedbeleid in de politiek. ‘Een slecht idee’, want erfgoed als beleidsterm heeft steekelige effecten, legt Knoop uit. Verder bespreekt hij de toegevoegde waarde van de vermaatschappelijking van erfgoed. Daarbij staat niet langer de collectie maar de connectie centraal. Zijn betoog mondt uit in een ontwerpagenda voor het erfgoed van de toekomst.

Toef Jaeger interviewt verschillende kunstprofessionals over de vraag hoe wenselijk het is dat cultureel erfgoed verkocht wordt aan het buitenland of aan particulieren, waardoor het uit het publieke domein verdwijnt. Is meer overheidsbemoediging noodzakelijk? Wim Pijbes concludeert: ‘Bij erfgoed gaat het erom: vóór wie is het, en niet ván wie: dat is de crux’.

Culturele instellingen zoals musea en archieven maken keuzes over welke stukken ze collectioneren en presenteren. Het erfgoed van de toekomst hoopt zich daar op, vertelt Irene Stengs, bijzonder hoogleraar Antropologie van Ritueel en Populaire Cultuur en werkzaam bij het Meertens Instituut. Dat varieert van een sigarettenpeuk van de Theo van Gogh-herdenking tot kastanjes van de Anne Frank-

boom, objecten waaraan intensieve, emotionele gebeurtenissen verbonden zijn. Ze zet uiteen welke processen bepalen wat wel en wat niet tot erfgoed gemaakt wordt. Niets is uit zichzelf erfgoed, aldus Stengs, er gaat altijd een proces van sacralisering aan vooraf.

Ook de maatschappij speelt een rol bij wat tot erfgoed gerekend wordt. Mensen geven tenslotte zelf aan welke zaken voor hen betekenis hebben en bepalen samen het draagvlak voor erfgoed. Toch maken nieuwe bevolkingsgroepen nog steeds nauwelijks deel uit van de erfgoedwereld, vertelt Marjolein Sanderman, beleidsadviseur erfgoed bij de gemeente Rheden. Ze laat zien hoe erfgoed kan bijdragen aan integratie.

Verder is er in dit themanummer aandacht voor herinneringserfgoed en koloniaal erfgoed. De huidige beeldenstorm waarin symbolen van koloniale onderdrukking worden beklad, vernietigd en verwijderd, toont heel direct dat erfgoed een dynamisch begrip is en dat maakbaarheid ook mogelijke vernietiging of verandering impliceert, aldus Stengs. ‘De waarschijnlijke uitkomst dat een deel van deze koloniale materie als “kritisch erfgoed” in musea terecht komt, laat zien dat ook zulk materiaal een speciale behandeling afdwingt’.

Tijdens de coronacrisis ontstonden talloze initiatieven om het dagelijkse leven in de anderhalvemetersamenleving te documenteren, vertellen Marcus Cohen en Maaïke Verberk van DEN Kennisinstituut cultuur & digitalisering. Ze tonen aan dat fysiek én digitaal bewaren en aanbieden van erfgoed de wendbaarheid en weerbaarheid van een erfgoedinstelling vergroot, en ruimte biedt voor rijkere verhalen voor het publiek van de toekomst. ●